

ločne pracovali zbratené národy Maďari, Slováci, Horváti a Srbi, — pod ktorej záštitou spoločná naša krajina Uhorská časy slávy a veľikosti žila, rástla, vífázila a proti barbárskym návalom Pólmesiaca⁷ neprelomnou baštou bola. Nemáme sa čo obávať konštitúcie uhorskej, veď ona je spoločnou malkou našou, ktorá nás vychovala, a bez ktorej sta biedne sirotky hynieme, jako Maďari, tak i my Slováci, Srbi a Horváti. Z ohľadu národných jazykových, v najnovšej dobe medzi nami povstálých hádok, sa len už hádam sta dozrelí občania jednej vlasti, sta dobrí bratia na ceste konštitucionálnej medzi sebou porovnáme, a bez ukrivdenia jednej lebo druhej národnosti porovnať musíme, jestli nechceme, aby sa opäť nejaký tretí sudca do našej vlastenskej rozopry zamiešal, et inter duos litigantes gaudeat.⁸ Za nepodvratnú zásadu musí nám byť: „čo jednomu draho i druhému pravo“.

Hore sa teda Slováci, ujmime sa našej spoločnej matky konštitúcie oboma ramenama, a hotoví budme sta jej verné deti k novým obeťam, k novým prácam.

Drahá naša krajina uhorská je teraz na ceste politického preporodu postavená. Kdo nechce svoje práva stratiť, ten sa musí v tejto rozhodnej dobe o ne hlásiť, a sa hýbať. Teraz platí: „Kdo chce žíti, ať se kývá!“ A skutočne už sa celá krajina k novému životu hýbe. Proti starým konzervatívcom, ktorí sa teraz na čelo vlády v Uhorsku dostali, a nektorí z nich už aj prisahu vernosti na novú konštitúciu do rúk Jeho Jasnosti Kráľovskej zložili, už hlavu svoju pozdvihuje silná opozícia, zavierajúca v sebe starých liberalistov, ktorí teprv na sneme krajinskom rozhodnuto mať chcú, zdaliž a ktoré práva popustiť má krajina viedenskej ríšskej rade kvôli jednote s Rakúskom. Títo sa opäť delia na dva tábory. — Jedna časť zdá sa chcieť nasledovať politiku výlučne maďarsko—národnú: miernejšia však a zrelejšia strana aj druhým národnostiam v Uhorsku žijúcim právo verejného života a slobodnú konkurenciu dopúšťa. — Už, ku ktorej z menovaných strán politických my Slováci, ktorým aj o blaho krajiny, ale aj o život a duchovný blahobyť národa nášho slovenského ide, postaviť sa máme: to už samé pomenovanie tých strán každému ukazuje. Postaviť sa ale vôbec musíme na stanovisko uhorské a ukázať, že tuná právo života máme, o oň si neohrozene stojíme. K tomuto cieľu je nám predo všetkým a nevyhnutne potrebný neodvislý politický časopis slovenský, v ktorom by sme v tejto rozhodnej dobe záujmy našich slovenských krajov v súzvuku so záujmami celej krajiny Uhorskej zastávali, práva národnosti našej bránili, verejnú mienku tvorili a vyslovovali, a národ náš pri nastávajúcom zriadení obecných a stoličných municipalít, volení úradníkov a vyslancov na snem krajinský atď. poučovali a viesť mohli. K založeniu ale takého národného orgánu, ktorýby aspoň dva tri razy do týždňa vychodil, je kaucia 5000 zl. sr. potrebná, o ktorú sa daktorí tu v Pešť-Budíne bývajúci národovci práve starajú, a takovú s božskou pomocou do konca bežiaccho mesiaca zaopatrili úfajú. K priaňu by bolo, aby keď nie prvej, aspoň v druhom—treťom mesiaci budúceho roku prvé číslo narádzaného časopisu Slovákov obradovalo.

57

Clánok J. M. Hurbana „20. október, čili Patent a Diplom“.

Uverejnili Evanjelické cirkevné noviny, roč. I, č. 6, str. 212—213. Pešť 15. novembra 1860. Uverejňujeme len všeobecne politickú časť článku.

⁷ Myslí sa na Turecko.

⁸ Keď sa dvaja hádajú, tretí sa smeje.

J. M. Hurban skladal prepiate nádeje do Októbrového diplomu, ktorý neprinesol tie výhody pre Slovákov, aké dúfal. Jednako radi bránit Októbrový diplom proti Maďarom, ktorí by chceli uviesť znova poriadky z roku 1848 proti záujmom nemaďarských národov.

O diplomě, jehož přijetí bylo podobné Patentu církevnímu, my s největší úctou myslíme a zato máme, že jest on pokrok na dráze ku pokojnému se rozvinutí blaha a štěstí národů rakouských, které se velmi podobají útorům na sude, které obruč jedna spojuje. Manifest císařský od 20. Oktobra a diplom s přípisy těmi ukazují, že ta obruč bude konstitucionální stát rakouský, záležející z mnoha sněmů zemských a jedné, společné říšské rady. Když vydán bude zákon volební,¹ potom uvidíme teprve, co je diplom od 20. Oktobra, nebo potom se ukáže, kdo všechno, které národy, které stavy, které interesy zastoupené budou na sněmích krajinských. Dle slov uvedených z diplomu, který jest nyní pro politické kněžství text svatý, dá se předvídat, že dva miliony Slováků v Uherské krajině dostanou předce kolik tolik svědomitých zástupců do sněmu. Nemajíliž příčinu radovat se Slováci? Nebo slovo císařské máme, že již více nebude nejvyšší moc státní trpět utiskání jazyků a národností. No ovšem toto jest náš výklad a naděje naše; naši odporníci těší se nadějemi svého srdce, a my necháváme jich těšiti se jejich způsobem; my radíme ale všem věrným evangelíkům slovenským, aby i v těchto předstojících časech spravovali se duchem a naukami církve své, modlíce sa k bohu Trojjedinému za zachování slova Božího, za slavné a spravedlivé panování nad námi císaře a krále našeho a vládařů od něho postavených ku pomstě zle činících a aby konstitucia nová sama ze sebe se cestou zákonní zdokonalila a skutkem blažícím národy, všechny stavy a všechna vyznání víry křesťanské se stala. Abychom tak Slované, Němci, Maďaři, Romani, Taliani, Židé a kdokoli bydlí v slavné říši rakouské útočistiť bezpečné nalezli se statky a hrdly svými v pevných obradách státního zřízení; a aby nám všem dal Bůh ten náš všemohoucí pravé lásky a svornosti, aby netlačil Němec Maďara, Talian Slovana, Slovan Žida, Žid všech, ale aby sme spolu nažívat mohli v svornosti občanské.

Poněvadž ale je strana zvlášť v krajině Uherské, která právě tento nový základ společného blaha a štěstí občanského proměnit a jiný základ položit, nešťastný stav před 1848 zpět uvést chce, tu nemůžeme, a co by nám o statky a hrdla šlo, zpět sobě žádati panštinu pro sedláka, pohrd a potupu stavu měšťanského, učeného, tyranského všech národností v krajině vraždění, bídný a nezřízený stav církve naší, užívání rovnoprávnosti náboženské, nerovnost před zákonem, zastoupení na sněmě jen zemanských záujmů a t. d. Tu musíme všickni na diplomě stát — a spojenýma silami pracovat proti těm, ježto chtějí i diplom tak překotit, jako Patent překotili.

Nu budeli diplom a konstitucia v jeho duchu převedená, — teď přicházíme k naší otázce vlastní — o co se má starat slovenský luterán? Podstata věci je retovaná, vyznání luteránské je uznané zákony starými, potvrzené skutkem v 10. ročním provisorium, slavně pojištěné Patentem od 1. Septembra 1859,² slovenská řeč v obecních, stoličných a všech církevních a školských záležitostech pak diplomem od 20. Oktobra nalezla

¹ Tento diplom bol vydaný vo forme tzv. Februárového patentu z 26. februára 1861, ale voľby do uhorského snemu ponechal podľa volebného zákona z roku 1848, čo bol značný ústupok maďarským feudálnym triedam.

² Tzv. cirkevný patent z roku 1859.

spravedlivost a právo. I což se strachujete, ó, lidé malé víry! kdy sme měli více práva, než nám ho teď zabezpečil diplomem a zapřisahal brzy přísahou císař Pán? Nikdy sme ještě tak veliké bezpečnosti právní neměli, než těch, a proto na čase jest, aby aspoň právní církve Te Deum na jednu neděli drželi, a my myslíme, a tu náradu veřejně předkládáme, aby se poslední neděle adventní za takovou ode všech zvolila, kdebychom Boha všickni chválili za diplom císařský a prosili, aby požehnání své svaté na dílo konstituce říšské vylíti ráčil a způsobil milostivě, aby pravdou se stala rovnoprávnost náboženstva a národnosti v krajinách, zemích a celé říši rakauské.

V světských poměrech krajin a národů platí pravidlo hmotné, že kdo sobě běře, ten má, v tom musíme i my jako národ se cvičiti a zákonem vyslovená práva máme sobě neustupně přivlastňovati, v jejich užitek se klásti, důslednosti z nich sobě k pohodlí připravovati a směle o práva svá se domáhati, nebo kdo pozdě přijde, tomu se čipernější, živější národové vysmějí. Budouli dva miliony Slováků teď na svá práva se domáhati, jistě že blaženějších časů neměli od 1900 let, než jim nastanou v konstitucii na základě diplomu od 20. Okt. provedené, budouli ale jen „fajta“ darebná, jako jim kedysi Kossut nadával, tu se jim stane jako za starodávna a za let starodávných; za let nedávných.

58

Clánok M. L. „Samospráva krajů slovenských“.

Uverejnené v Hlasoch Slováku, Praha 1861, str. 75—77.

Autor [ide tu pravdepodobne o evanjelického farára v Tisovníku M. Laciaka (1826—1904)], uvádza maďarizáciu do súvislosti s potrebou odlúčenia slovenského národného územia od maďarského. Rozptyľuje náhľad, že literárne osamostatnenie Slovákov by mohlo mať škodlivý vplyv na spoločnú literatúru česko-slovenskú. Táto podľa neho je zárukou proti nebezpečenstvu germanizovania Čiech.

Mimo redakce „Času“ tešíme se i my z účastenství, které slovenské naše obecnstvo v čtení „Času“ běře, co z hojných z našich stran plynoucích dopisů zavíráme; tešíme se pak tím více, čím dávněji *cítěna byla potřeba tiskem veřejného obhajování národních našich práv stonajících jako ze všech dosavadních dopisů ze Slovenska vysvitá, pod tlakem maďarstva*, ano, nejen že vyšší šlechtu slovenskou nám již celkem odcizilo, než i z měšťanstva nám jen tu i tam, co řídké příklady upovědomění slovenské národnosti někteří vlastenci zbývají, tak, že všecko počínání naší inteligence pouze na lidu se zakládá. Co divu tedy, jestli se prospěchu našich, byť i ne do konce dožítí, aspoň velmi trudně docíliti možná? Roztroušená naše inteligence vede opravdu zoufalý, avšak jistý boj, jistý proto, poněvadž se z obou stran bojuje za mluvu, tato ale i sobě hroznější tyran, bez dobrovolného se tomu podrobení interesovaného vnutiti není s to: pak není nerovný tento náš boj příčinou, že se toliko hlasů v jeho záležitosti dvíhá, neboť je on, při všelike jeho trpkosti, ne nemilým zaměstnáním našinců, ale křivda, anať se nám neuznáváním naší individuality národní stává, jest, co tak bolestně neseme.